

Соціологічне розуміння права пов'язане з виявом (проявом) цього феномену в суспільних відносинах. Право «живе» доти, доки воно застосовується суспільством і твориться ним (оновлюється в ньому). Право містить і державно-владні величини, і норми звичаєвого права. Суспільне життя регулюється не тільки правовими нормами, але й традиціями, силами звички, модою, іншими ціннісними настановами особи. Результатом правового життя тут є таке суспільне явище, як правова культура.

Отже, соціологія права як наука – складне, багатогранне явище, невіддільне від результатів творчої діяльності соціуму в цій сфері загалом. Це те соціальне явище, яке виникає в самому соціальному середовищі й у межах,

які окреслюються передусім моральними законами, встановленими Вищим Розумом, або за принципом безперервно існуючої і виникаючої в кожній конкретний момент буття (життя), іманентно притаманної та незмінної природи людської розумності.

Для дослідження соціологію права треба розглядати як інтегральну науку, яка дозволяє поєднувати та систематизувати знання різних галузей юридичної науки.

Найбільш коротко предмет соціології права як науки можна охарактеризувати як суспільні відносини, які виникають у межах таких категорій: «соціум» (глобальне громадянське суспільство), «індивід» (людина, її права та свободи), «влада» (держжава), «право».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Дубовицкий В. Социология права: предмет, методология и методы. Минск к: Право и экономика, 2010. 174 с. URL: https://law.bsu.by/pub/31/Dubovitski_5.pdf.
2. *Соціологія права* / О. Джуца та ін. ; за заг. ред. О. Джуци. Київ : Юрінком-Інтер, 2004.
3. Костицкий В. Закон перманентной концентрации капитала: экономическая история та українські реалії. Київ : Інститут законодавчих передбачень і правової експертизи, 2003.
4. *Соціологія права*. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Соціологія_права
5. Предмет социологии права. URL: http://www.srines.com/book_892_chapter_6_1._Predmet_soiologii_prava.html.
6. Костицкий В. *Соціологія права* як наука. URL: <http://www.kostytsky.com.ua/upload/doc/kostytsky-soc-prava.pdf>.
7. Проблема звільнення українського інформаційного простору від навали сцен жахів, насильства, жорстокості. URL: http://www.kyivsta.gov.ua/news/2008/08/0821_1.htm.
8. Давид Р. Основные правовые системы современности. Пер. с фр. и вступ. В. Туманова, Москва : Прогресс, 1988. 496 с.
9. Костицкий В. Право як цілісність: теолого-соціологічний підхід. *Соціологія права*. 2012. № 1 (3).
10. Костицкий В. Влада народу: сім функціональних гілок влади (проблеми ренесансу в теорії права). *Малий і середній бізнес*. 2010. С. 4–14.
11. Костицкий В. Розподіл влади у правовій державі та соціально-нормативне закріплення ідеї свободи і демократії. *Соціологія права*. 2011. № 2. С. 3–6.

УДК 340.15(477):347.61/.64“1960/1980”

СІМЕЙНЕ ЗАКОНОДАВСТВО В УКРАЇНІ В 1960–1980-Х РОКАХ

FAMILY LEGISLATION IN UKRAINE (1960–1980)

Лісогорова К.М.,

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри історії держави і права України та зарубіжних країн
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

У статті розглянуто питання законодавчого регулювання шлюбно-сімейних відносин в Українській Радянській Соціалістичній Республіці (далі Українська РСР або УРСР) у 60–80-х роках ХХ століття, характерні ознаки та особливості його застосування. Основну увагу приділено аналізу положень Кодексу про шлюб та сім'ю Української РСР, затвердженого Законом УРСР від 20 червня 1969 року, який набрав чинності з 1 січня 1970 року. Акцентовано на тому, що хоча Кодекс про шлюб та сім'ю Української РСР затверджено відповідно до Основ законодавства Союзу РСР і союзних республік про шлюб і сім'ю 1968 року, але водночас норми Основ законодавства Союзу РСР і союзних республік про шлюб і сім'ю передбачали право союзних республік здійснити окремі відступи від установлених Основами законодавства Союзу РСР і союзних республік про шлюб і сім'ю положень. Зазначено, що Кодекс про шлюб та сім'ю Української РСР установив порядок та умови одруження, урегулював особисті й майнові відносини, які виникають у сім'ї між подружжям, між батьками і дітьми, між іншими членами сім'ї, відносини, які виникають у зв'язку з усиновленням, опікою та піклуванням, прийняттям дітей на виховання, порядок і умови припинення шлюбу. Визначено, що протягом 1960–1980-х років до Кодексу про шлюб та сім'ю Української РСР внесено зміни та доповнення, крім цього, прийнято низку нормативно-правових актів, у яких уточнювалися та деталізувалися положення щодо регулювання шлюбно-сімейних відносин у республіці. У статті зроблено висновок про те, що в зазначений період в Українській РСР приділено значну увагу шлюбно-сімейному законодавству, але практика застосування шлюбно-сімейного законодавства та реалії суспільного розвитку потребували його оновлення.

Ключові слова: шлюбно-сімейне законодавство, Кодекс про шлюб та сім'ю Української РСР, Основи законодавства Союзу РСР і союзних республік про шлюб та сім'ю, укладення шлюбу, особисті та майнові права подружжя.

The article deals with the issues of legislative regulation of marriage and family relations in the Ukrainian SSR in the 60-80s of the 20th century, the characteristic features and peculiarities of its application. The main attention is paid to the analysis of the provisions of the Marriage and Family Code of the Ukrainian SSR, which was approved by the Law of the USSR dated June 20, 1969, and came into force on January 1, 1970. Attention is drawn to the fact that, although the Code of Marriage and Family of the Ukrainian SSR was approved in accordance with the Fundamentals of the Legislation of the USSR and the Union Republics on Marriage and Family in 1968, but, at the same time, the norms of the Fundamentals of Legislation of the Union of Soviet Socialist Republics and the Union Republics about marriage and the family envisaged the right of the union republics to make separate deviations from the established bases of the legislation of the Union of Soviet Socialist Republics and the Union republics on marriage and family provisions. It is noted that the Marriage and Family Code of the Ukrainian SSR, established the procedure and conditions for marriage, regulated the personal and property relations that arise in the family between spouses, between parents

and children, among other family members, relations that arise in connection with adoption, care and care, adoption of children for education, the order and conditions for termination of marriage. It is noted that in the 1960s–1980s, amendments and additions were introduced to the Marriage and Family Code of the Ukrainian SSR; in addition, a number of normative legal acts were adopted in which the provisions on the regulation of marriage and family relations were clarified and detailed in the republic. The article concludes that during the mentioned period in the Ukrainian SSR considerable attention was paid to marital and family law, but the practice of applying marriage and family law, the realities of social development required its updating.

Key words: marriage and family law, Marriage and Family Code of the Ukrainian SSR, Fundamentals of the legislation of the USSR and union republics on marriage and family, marriage, personal and property rights of spouses.

Постановка проблеми. 1960–1980-ті роки в Українській РСР – це період подальшого наростання негативних явищ у національно-культурному розвитку, промисловості, сільському господарстві. Посилення централістських тенденцій по відношенню до національних інтересів республіки супроводжує відносини між Україною та союзним центром.

Особливістю радянської конституційної концепції прав і свобод було те, що ці права і свободи подавалися як даровані згори офіційною владою і тією системою соціально-економічних та інших стосунків у державі, які влада забезпечувала й регулювала – соціалістичним ладом, соціалістичною системою господарювання [1, с. 284]. У законодавчій сфері залишалась незмінною практика погодження та отримання дозволу республіканськими органами від загальносоюзних.

1957 року редакційна комісія з внесення доповнень та змін до тексту Конституції СРСР запропонувала порядок зі збереженням за союзними республіками права видання сімейних кодексів віднести до відання Союзу РСР встановлення Основ законодавства про шлюб та сім'ю. Відповідно до ст. 14 Конституції СРСР 1936 року внесено необхідні зміни та доповнення [2, с. 41].

Стан опрацювання. Проблемні аспекти шлюбно-сімейного законодавства протягом 1960–1980-х років піднімають у працях такі науковці: В. Борисова, Т. Боднар, В. Гопанчук, О. Дзера, І. Жилінкова, В. Маслов, З. Підпригора, А. Пергамент, О. Пушкін, З. Ромовська, Ю. Червоний та інші.

Метою статті є розкриття основних положень шлюбно-сімейного законодавства в УРСР протягом 1960–1980-х років.

Виклад основного матеріалу. 27 червня 1968 року Верховна Рада СРСР затвердила Основи законодавства Союзу РСР і союзних республік про шлюб та сім'ю та постановила ввести їх у дію з 1 жовтня 1968 року [3]. Порядок їх введення визначено Указом Президії Верховної Ради СРСР від 20 вересня 1968 року. Основи склалися з п'яти розділів (1. Загальні положення; 2. Шлюб; 3. Сім'я; 4. Акти громадянського стану; 5. Застосування радянського законодавства про шлюб та сім'ю до іноземців та осіб без громадянства, застосування законів про шлюб та сім'ю іноземних держав, міжнародних договорів і угод).

Актуальним в зазначений період було завдання «приведення правової системи до рівня розвитку суспільства», відображення «повної і остаточної перемоги соціалізму, «переростання диктатури пролетаріату в загальнонародну державу» [4, с. 374–375].

Під час обговорення опублікованого проекту Основ законодавства Союзу РСР і союзних республік про шлюб та сім'ю найгостріші суперечки точилися навколо питань, пов'язаних із підставами встановлення в судовому порядку батьківства позашлюбних дітей, а також із їх правовим становищем. Деякі науковці та практичні працівники, зокрема С. Братусь, Є. Флейшиц, А. Пергамент, виступали проти будь-яких обмежень під час вирішення цих питань. Вони висловили думку про те, що єдиною підставою виникнення прав і обов'язків батьків щодо позашлюбної дитини має бути її походження від них – кровна спорідненість [5, с. 434].

Відповідно до Основ законодавства Союзу РСР і союзних республік про шлюб і сім'ю прийнято Кодекс про шлюб та сім'ю Української РСР, затверджений Законом

УРСР від 20 червня 1969 року [6], який набрав чинності 1 січня 1970 року [7].

Низка норм Основ передбачала право союзних республік дещо відійти від установлених Основами положень (зокрема, право знизити шлюбний вік у межах до двох років, скоротити чи збільшити строк між поданням заяви про укладення шлюбу й самою реєстрацією шлюбу тощо). Такі відступи встановлено в республіканських кодексах з урахуванням національних та місцевих особливостей [8, с. 24].

Кодекс про шлюб та сім'ю Української РСР складався із шести розділів (1. Загальні положення; 2. Шлюб; 3. Сім'я; 4. Опіка та піклування; 5. Акти громадянського стану. 6. Застосування радянського законодавства про шлюб та сім'ю до іноземців. Застосування законів про шлюб та сім'ю до іноземних держав, міжнародних договорів і угод) та містив двісті одну статтю.

Єдність радянського законодавства мала забезпечуватися, зокрема процедурою так званого консультування проєктів республіканських кодексів у Президії Верховної Ради СРСР, яка здебільшого зводилась до виявлення відмінностей того чи іншого проєкту від проєкту російського кодексу та прийняття рішення щодо їх доцільності [4, с. 374–375].

Нова Конституція Української РСР 1978 року сприяла подальшому розвитку законодавства про шлюб та сім'ю. Також окремі положення Основ законодавства Союзу РСР і союзних республік про шлюб і сім'ю та Кодексу про шлюб та сім'ю Української РСР отримали свій подальший розвиток та конкретизацію в численних нормативних актах, постановках Пленуму Верховного Суду СРСР, Пленуму Верховного Суду УРСР. Надалі, з моменту прийняття Кодексу про шлюб та сім'ю Української РСР, до нього внесено багато змін та доповнень.

У ст. 1 Кодексу про шлюб та сім'ю Української РСР зазначено завдання Кодексу, зокрема подальше зміцнення сім'ї, побудова сімейних відносин на добровільному шлюбному союзі жінки та чоловіка, на вільних від матеріальних розрахунків почуттях взаємної любові, дружби й поваги всіх членів сім'ї, виховання дітей сім'єю, усербічна охорона інтересів матері та дітей, виховання почуття відповідальності перед сім'єю [9].

Кодекс про шлюб та сім'ю Української РСР не визнав шлюб, не зареєстрований в органах ЗАГСу, а також церковну форму шлюбу. Узаємна згода осіб, які одружувалися, виступала в якості однієї з найважливіших умов укладення шлюбу, при чому така згода повинна була висловлюватись особисто.

Ст. 177 Кодексу про шлюб та сім'ю Української РСР передбачала, що шлюб міг бути оформлений також і не безпосередньо у органах запису актів громадянського стану. Так, якщо особи не могли прибути туди внаслідок тяжкої хвороби або з іншої поважної причини, то реєстрація шлюбу могла бути проведена вдома, у лікарні або в іншому місці в присутності осіб, які укладали шлюб.

Не допускалося укладення шлюбу між особами, із яких хоча б одна була визнана судом недієздатною внаслідок душевної хвороби чи недоумства. Однак, у Кодексі нічого не було сказано про те, що не могли укладати шлюб особи, які тимчасово знаходилися в такому стані, коли вони не могли усвідомлювати своїх вчинків (сильне сп'яніння, тимчасовий розлад психіки) [10, с. 36]. Перешкодою для укладення шлюбу було перебування в іншому

шлюбі, не допускалося укладення шлюбу між родичами прямої лінії споріднення, між повнорідними й неповнорідними братами й сестрами, а також між усиновителями та усиновленими.

Шлюб громадян УРСР з іноземними особами, а також шлюб іноземних осіб між собою в Українській РСР мав укладатися на загальних підставах.

Для жінки шлюбний вік становив 17 років, для чоловіка – 18. Виконавчі комітети районних (міських) Рад депутатів трудящих могли у виняткових випадках знизити шлюбний вік, але не більше, ніж на один рік. Граничного віку для укладання шлюбу ні Основи, ні сімейні кодекси союзних республік на передбачали, оскільки повнолітні дієздатні громадяни могли укласти шлюб незалежно від віку [11, с. 38].

Відповідно до ч. 1 ст. 32 Кодексу про шлюб та сім'ю Української РСР та ч. 1 ст. 13 Основ законодавства Союзу РСР і союзних республік про шлюб і сім'ю подружжя повинно було матеріально підтримувати один одного, а «в разі відмови в такій підтримці той з подружжя, який є непрацездатним і потребує матеріальної допомоги, а також дружина в період вагітності й протягом одного року після народження дитини мають право через суд одержувати утримання (аліменти) від другого з подружжя, якщо останній спроможний його надати». Слід зазначити, на думку З.В. Ромовської, до структури Основ та Кодексу 1969 року вперше імплантовано норму морального права: подружжя повинно...», яка не обтяжувалася жодними юридичними деталями. Це означало, що в кожному випадку матеріальної скрути, незважаючи ні на що, дружина чи чоловік мали прийти один до одного за допомогою. У цьому полягав один із моральних стандартів відносин у шлюбі [12, с. 204].

Шлюб припинявся внаслідок смерті одного з подружжя або оголошення його померлим. За життя подружжя шлюб міг бути розірваний шляхом розлучення, розірвання шлюбу проводилося в судовому порядку, а у випадках, передбачених законодавством, розлучення оформлювалося органами запису актів громадянського стану.

Для шлюбно-сімейного законодавства стали найбільш визначальними такі принципи положення: роздільність дошлюбного майна; спільність майна, нажитого подружжям у період шлюбу, за винятками, передбаченими законом; виникнення права спільної сумісної власності лише між подружжями, які зареєстрували шлюб в органах ЗАГСу [13, с. 153].

Низку статей Кодексу про шлюб та сім'ю Української РСР присвячено визначенню особистих та майнових прав подружжя. Так, при укладенні шлюбу подружжя за своїм бажанням обирало прізвище одного з подружжя як їх спільне прізвище, або кожен із подружжя зберігав своє дошлюбне прізвище, або міг приєднати до свого прізвища прізвище другого з подружжя.

Спільність майна, надбаного під час шлюбу підтверджувалася ст. 22 Кодексу про шлюб та сім'ю Української РСР. Кожен із подружжя мав рівні права володіння, користування й розпорядження цим майном. Також рівні права на майно визнано за тим із подружжя, хто займався веденням домашнього господарства, доглядав за дітьми або з інших поважних причин не мав самостійного заробітку. Відповідно до ст. 24 «майно, яке належало кожному з подружжя до одруження, а також одержане ним під час шлюбу в дар або в порядку успадкування, є власністю кожного з них. Роздільним майном є також речі індивідуального користування (одяг, взуття тощо), хоча вони й були придбані під час шлюбу за рахунок спільних коштів подружжя, за винятком коштовностей та предметів розкоші». Норма ст. 24 Кодексу про шлюб та сім'ю Української РСР про роздільність дошлюбного майна, а також одержаного в шлюбі в дар або в порядку успадкування містилася в ч. 1 ст. 12 Основ цивільного законодавства Союзу РСР. Це означає, що вона була автоматично прийнята

шлюбно-сімейним законодавством усіх колишніх союзних республік.

Власне принцип роздільності дошлюбного майна подружжя в юридичній науці ніколи не піддавали критиці, а його справедливості ні в кого не викликала сумнівів [14, с. 127]. Це правило є традиційним для вітчизняного сімейного законодавства [15, с. 77].

Положення щодо підстав виникнення прав та обов'язків батьків і дітей, їх особисті та майнові права, аліментні права та обов'язки інших членів сім'ї та родичів, питання всиновлення містилися в третьому розділі Кодексу про шлюб та сім'ю Української РСР. Зокрема в ст. 51 сформульовано одне з найважливіших положень сімейного законодавства, відповідно до якого взаємні права та обов'язки батьків і дітей мають ґрунтуватися на походженні останніх, засвідченому у встановленому законом порядку, передбачено можливість установаження батьківства в разі народження дитини в неофіційному шлюбі як у реєстрованому, так і в судовому порядку (ст. 53) [16, с. 56].

Слід звернути увагу на те, що протягом 1960–1980-х років держава забезпечила молодим людям можливість отримати середню освіту. Згідно зі ст. 64 Кодексу про шлюб та сім'ю Української РСР «батьки зобов'язані відправляти неповнолітніх дітей на навчання до школи відповідно до Закону «Про загальне обов'язкове навчання», а також мають право віддавати дітей на виховання у відповідні державні дитячі заклади або окремим особам». 1972 року спільною постановою ЦК КПРС та Ради Міністрів СРСР «Про завершення переходу до загальної середньої освіти молоді та про подальший розвиток загальноосвітньої школи» поставлено завдання до 1975 року здійснити перехід на повну середню освіту. Освітній рівень населення суттєво зріс. Водночас українську мову з навчального процесу все більше витісняла російська. У середині 1980-х років учні в школах з українською мовою навчання становили вже менше половини загальної кількості школярів. Такою була мовна ситуація й у вищій школі [17, с. 216].

Кодекс про шлюб та сім'ю Української РСР регламентував основні положення щодо порядку всиновлення, прав та обов'язків усиновителів, усиновлених та їх родичів, підстав та порядку визнання усиновлення недійсним та скасування усиновлення. У ст. 112 вперше закріплено заходи забезпечення таємниці всиновлення [12, с. 427]. Так, для забезпечення таємниці усиновлення на прохання усиновителя могло бути змінено місце народження всиновленої дитини, а також в окремих випадках дата її народження, але не більш, ніж на шість місяців. Заборонялося без згоди усиновителів, а в разі їх смерті без згоди органів опіки й піклування повідомляти будь-які відомості про всиновлення.

Визначення положень щодо опіки й піклування знайшло своє відображення в четвертому розділі Кодексу про шлюб та сім'ю Української РСР. Відповідно до ст. 128 опіка й піклування встановлювались для виховання неповнолітніх дітей, які внаслідок смерті батьків, позбавлення батьків їхніх прав, хвороби батьків чи з інших причин залишилися без батьківського піклування, а також для захисту особистих та майнових прав та інтересів цих дітей. Також опіка й піклування встановлювались для захисту особистих та майнових прав та інтересів повнолітніх осіб, які за станом здоров'я не могли самостійно здійснювати свої права й виконувати обов'язки. Створено спеціальні органи, органи опіки і піклування, а в липні 1971 року затверджено Правила опіки і піклування в Українській РСР [18, с. 482–492].

Висновки. Шлюбно-сімейне законодавство Української РСР протягом 1960–1980-х років зазнало подальшого розвитку та суттєвих змін. Однак під час його застосування на практиці окремі положення не завжди були дієвими, потребували оновлення, мали партійно-ідеологічне підґрунтя, у повній мірі не відповідали потребам суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Політична історія України ХХ століття : у 6 т. / голова редкол. : І.Ф. Курас. Київ : Генеза. Т. 6: Від тоталітаризму до демократії (1945–2002). 2003. 606 с.
2. Советское семейное право : учебник / под общ. ред. : В.Ф. Маслова, А.А. Пушкина. Киев : Вища школа, 1982. 224 с.
3. Основы законодательства Союза ССР и союзных республик о браке и семье. *Ведомости Верховного Совета СССР*. 1968. № 37. С. 41.
4. Усенко І.Б. Кодифікаційні роботи в УРСР у 1960–70-ті, друга кодифікація українського радянського законодавства. Велика українська юридична енциклопедія : у 20 т. Т. 1 : Історія держави і права України / ред. кол. : В.Д. Гончаренко та ін. ; Нац. акад. прав. наук України, Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького, Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків : Право, 2016. 848 с.
5. Правова система України: історія, стан та перспективи : у 5 т. / Академія правових наук України; ред. кол. : В. Тацій та ін. Т. 3 : Цивільно-правові науки. Приватне право / за заг. ред. Н.С. Кузнецовой. Харків : Право, 2008. 640 с.
6. Закон Української РСР «Про затвердження Кодексу про шлюб та сім'ю Української РСР». *Відомості Верховної Ради УРСР*, 1969. № 26. С. 204.
7. Указ Президії Верховної Ради Української РСР «Про порядок введення в дію Кодексу про шлюб та сім'ю Української РСР». *Відомості Верховної Ради УРСР*, 1970. № 2. С. 16.
8. Пергамент А.И. Развитие советского законодательства о браке и семье. Москва : ВНИИСЗ, 1978. 158 с.
9. Кодекс про шлюб та сім'ю Української РСР. Офіційний текст із змінами та доповненнями на 1 січня 1978 року і постатейними матеріалами. Київ : Політвидав України, 1978. 208 с.
10. Действующее законодательство о браке и семье / В.Ф. Маслов и др.; под ред. А.А. Пушкина. Харьков : Изд-во ХГУ, 1972. 212 с.
11. Действующее законодательство о браке и семье / В.Ф. Маслов и др.; под ред. А.А. Пушкина ; изд. 2-е, испр. и доп. Харьков : Вища школа ; Изд-во при Харьк. ун-те, 1974. 200 с.
12. Ромовська З.В. Українське сімейне право : підручник. Київ : Правова єдність, 2009. 500 с.
13. Сімейне право України : підручник / за заг. ред. : Т.В. Боднар, О.В. Дзери. Київ : Юрінком Інтер, 2016. 520 с.
14. Сімейне право України : підручник / за ред. В.С. Гопанчук. Київ : Істина, 2002. 304 с.
15. Сімейне право України : підручник / Л.М. Баранова та ін. ; за заг. ред. В.І. Борисової, І.В. Жилінкової. Київ : Юрінком Інтер, 2004. 200 с.
16. Сімейне право України : підручник / за ред. Ю.С. Червоного. Київ : Істина, 2004. 400 с.
17. Коріненко П.С., Терещенко В.Д., Бармак М.В. Новітня історія України (1939–2007рр.). Ч. IV. Тернопіль : Видавництво Астон, 2007. 400 с.
18. Законодательство об охране детства. Сборник нормативных актов / под ред. О. Г. Павшуковой. Киев : Рад. шк., 1982. 520 с.

УДК 342.72 (045)

АБОРТ: ПРАВО ЖІНКИ НА ВІЛЬНИЙ ВИБІР VS ПРАВО НЕНАРОДЖЕНОЇ ЛЮДИНИ НА ЖИТТЯ

ABORTION: WOMAN'S RIGHT TO FREE CHOICE VS UNBORN PERSON'S RIGHT TO LIFE

Миронець О.М.,

*старший викладач кафедри конституційного і адміністративного права
юридичного факультету
Національного авіаційного університету*

Грабовський Г.В.,

*студент юридичного факультету
Національного авіаційного університету*

У статті досліджено теоретико-правові аспекти конфлікту між правом особи жіночої статі на проведення абортів та правом ненародженої людини на життя. Авторами звернуто увагу на сучасні три підходи до визначення початку життя: абсолютистський, помірний та ліберальний, а також правові теорії стосовно права на життя: «pro life» та «pro choice». Розглянуто історико-правову сторону правового регулювання абортів. Проаналізовано вітчизняне нормативно-правове регулювання штучного переривання вагітності за бажанням жінки на сучасному етапі розвитку України. Охарактеризовано дві основні підстави штучного переривання вагітності – за медичними та соціальними показниками. Проаналізовано зарубіжні правові механізми профілактики небажаної вагітності, а також запропоновано власне бачення вирішення цієї проблеми.

Акцентовано увагу на тому, що історія заборони вчинення абортів й покарання за це, на відміну від очікуваних наслідків, не дала бажаного результату. Криміналізація штучного переривання вагітності призвела до збільшення їх кількості, а також ушкоджень здоров'я та смертей жінок. Саме тому деякі країни легалізували аборт з метою здійснення контролю кримінальних абортів.

Доведено недоцільність законодавчої заборони абортів через небезпеку можливого підвищення статистичних показників кримінальних абортів в умовах загального падіння моральних та культурних цінностей нашого народу, економічної кризи та наявності воєнного конфлікту на сході України. Водночас висловлено категоричну незгоду підтримати позицію позитивного ставлення суспільства до здійснення абортів, висловлено думку про його сутність як позбавлення життя ненародженої людини.

Особливу увагу звернуто на необхідність активного державного втручання в профілактику абортів. Зауважено, що незважаючи на секулярну природу нашої держави, перед нею постає нагальна потреба ефективного здійснення ідеологічної функції в аспекті виховання поваги до життя з моменту зачаття людини як передумови формування високоморальної особистості – гідного члена суспільства для розбудови української державності.

Ключові слова: права жінок, права дітей, аборт, право на аборт, право на життя, право ненародженої людини, право ненародженої людини на життя.

The article deals with the theoretical-legal aspects of the conflict between the right of a woman to abortion and the right of an unborn person to life. Authors draw attention to the modern three approaches to determine the beginning of life: absolutist, moderate and liberal, as well as legal theories regarding the right to life: "pro life" and "pro choice". The historical-legal aspect of legal regulation of abortion has been considered.